

Martin Ugalde, bi munduren muga

[Egile ezezaguna]

Gara, 1999-07-28: 40.

Inazio Mujika Iraola, Koldo Izagirre eta Anjel Lertxundi Donostiako Liburutegi Nagusiko mahaiaren inguruan bildu ziren atzo Martin Ugalderen nondik norakoak aztertzeko, protagonista bera tartean zela. Idazle, kazetari eta historialari andoaindarraren literatur eta bizi ibilbidea aztertu dituzte hirurek eta baita horren berri idatziz eman ere. "Bi munduren muga-muga" izenburupean aritu ziren idazleak. Gaztelera eta euskararen muga, fikzioa eta errealitatearen muga nola ibili den azaldu zuten Ugaldek guztiak entzun eta "barru-barruraino" sartu zitzaizkiola aitortu zuten.

Anjel Lertxundi "Bi munduren muga bizi izan den gizona" hitzekin definitu zuen Martin Ugalde, "ez egoerak hala behartuta bi hizkuntzen artean mugitu delako bakarrik, baizik fikzioa eta errealitate gordinaren muga, eta errealitatearen ispilu izan beharraren erdi-erdian ibili izan delako".

Koldo Izagirreren esanetan "Amerikari, Venezuelari, zor diogun idazlea" da Ugalde. "Bere ekintza bizitza idazteari eman dio eta idazteak egin du abenturazale, idazleak eramane du gizona munduan barrena. Eta esango nuke bere konpromiso politikoaren adinako munta izan duela hizkuntzarenganako atxikimendua bere ibilbide agirian".

Hizkuntzak "askatasunaren eredutzat" ditu Ugaldek Izagirreren ustez. Gaztetan Venezuelara iritsi eta hango hizkuntzan, kreoleran idazteko egin zuen ahalegina goraiatu zuen. Baita gero, Euskal Herrira itzultzean, euskaraz egin zuen jarduna ere. "Beretzat garrantzitsua zen nori zuzentzen zitzaion. Venezuelan, beste hizkuntza bat bilatu eta latinamerikar bilakatu zen. Zeren, ba ote du hizkuntza naturalik idazle batek?", galdetu zuen.

Atzo ekitaldian parte hartu zutenek Ugaldek Venezuelara joan eta han nola integratu zen nabarmendu zuten. Integratu bai, baina era berean, kanpotik ikusten zituen amerikarrak eta Amerika, hor ere muga-muga, oreka bilatu nahian. "Dagoen tokian lekuko izan da, errealitate gordinari begiak itxi gabe", esan zuten.

Muga eta etorkinak

"Muga ipuin askotako gaia izan du eta muga horiek zeharkatzen dituzten pertsonak ditu gai, etorkinak", adierazi zuen Inazio Mujika Iraolak. Koldo Izagirrek, bera Amerikan egonik, inmigrantez hitz egiten duela gehitu zuen, ez emigrantez.

Ugaldek berak zera esan zuen: "Etorkinen egoerak, herritik kanpo, hizkuntzarik gabe, beti gizaki bera sufritzen ikusteak bultzatu nau idaztera".

Honen harian, indigenismoa gainditu eta paternalismorik gabe idatzi zuela adierazi zuen Izagirrek. "Inguru urbanoa kokatzen ditu pertsonaiak, eraikitzen ari den gizarte batean", gehitu zuen pasaitar idazleak. Inazio Mujika Iraolak, pertsonaiak deskribatzerakoan erabiltzen duen zorrozatasuna eta lirikotasuna nabarmendu zuen, bere aldetik. "Lirikotasun hori arriskutsua da, baina maisuki gainditzen du arriskua, hor ere muga-mugan dago. Ugaldere pertsonaiak marginalak dira, gizartearen biktima, eta kanpotik ikusten dituen, zaila da hurbiltasuna lortzea –esan zuen Mujika Iraolak–. Lan handia egin zuen hizkuntzara eta pertsonaiengana hurbiltzeko, betiere kanpotik".

Deskribapen biziak egin nahi zituela argitu zuen atzo Ugaldek. "Osotasunaren egarriz egon naiz. Zatiak interesatzen zaizkit, baina mugetatik harantz joan nahi dut", azaldu zuen Ugaldek. Ikastera joan zen kazetaria da Ugalde. Halaxe aitortu zuen andoaindarrak atzo. "Exilioak markatutako idazlea naiz eta kazetaritza bidea dela ikasi nuen idazten", gogoratu zuen. Puntu honetan, idazle izan nahi zuen lagun baten kasua aipatu zuen, berrogei urte beranduago oraindik zain dagoena. "Kazetaritza pobrea ez da idazle aberatsen bidea", esan zuen ironiaz.

"Kazetaritza ipuingintzara eginiko bidaia" bezala definitu zuen Ugaldek bere ibilbidea. Izagirrentzat, zentzu horretan, "kontinente batetik bestera, hizkuntza batetik bestera, kazetaritza literatura Amerikan eta itzuleran, euskaraz egin zuen" bidea izan da.

Egunkarietako erreportajeei esker ikasi zuen ipuinak idazten eta laster erakutsi zuen "Hiltzaileak" lanarekin "euskal ipuingintzan aitzindari" zela, Anjel Lertxundiren ustez. "Elkar osatzen diren ipuinak dira Martinenak, mundu oso baten isla da bilduma", gehitu zuen idazle oriotarrak.

"Beti hitz juxtuen bila dabil Martin. Muga-mugan ibiltzeak egiten gaitu gehienetan idazle. Askok, euskara fintzeko ahaleginak eraman gaitu idaztera, Martin jakin minak eta pertsonaienganako maitasunak eraman du. Idaztea ikasteko biderik egokiena dela esan zidan behin eta hori egin du berak, gauzak ulertzeko modua zan da beretzat", adierazi zuen Inazio Mujika Iraolak.

"Hondarribian, muga alegiazkoa bada ere, aurrez aurre duela bizi da, etxeko balkoitik ikusi eta ezikusiz. Aurrekoak mugak ez badira, gizakiaren barrukoak geratzen dira eta horiek bai direla gainditzen zailak", esanez amaitu zuen Mujika Iraolak.